

УДК 336.7 (477).

В.П. Марчук, канд. економ. наук, доц.,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

Фінансова доларизація в Україні та шляхи її зниження.

У статті проведено аналіз рівня фінансової доларизації в Україні за період з 2000 року по листопад 2008 р. Визначені тенденції, чинники та запропоновані шляхи зниження рівня фінансової доларизації в умовах світової фінансової кризи.

Ключові слова: рівень інфляції, фінансова доларизація, пропозиція та попит на іноземну валюту, питома вага депозитів та кредитів в іноземній валюті в загальній їх масі, ревальвація та девальвація національної валюти, світова фінансова криза.

Постановка проблеми. В умовах збільшення рівня інфляції, зростання доходів населення та політичної нестабільності, за останні п'ять років, в Україні спостерігається тенденція до збільшення обсягів споживчого кредитування в іноземній валюті і накопичення іноземної валюти у фізичних осіб. При цьому, темпи росту кредитування населення в іноземній валюті значно більше темпів росту депозитів в іноземній валюті. Враховуючи, що більшість українців не мають доходів в іноземній валюті і, що курс долара США за останній час різко коливається, збільшується ймовірність неповернення кредитів, що створює загрозу фінансової стійкості банківської системи. Крім того, зростання накопичень населення та проведення розрахунків в іноземній валюті на вторинному ринку, веде до зменшення керованості грошової сфери з боку Національного банку України та доходів держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі фінансової доларизації в Україні, джерел її виникнення, пошуку шляхів зниження її рівня приділено велику увагу в наукових працях О. Береславської, І Д'яконової, В. Міщенко, В. В. Коваленко, А. Сомик, С. Шумської та інших.

Метою статті є визначення чинників виникнення та тенденцій розвитку фінансової доларизації в Україні за період 2000-2008 рр. і розробка шляхів її зниження в умовах світової фінансової кризи.

Виклад основного матеріалу. Для країн з перехідною економікою, порівняно з розвинутими країнами, характерні високі темпи інфляції, тому

економічні агенти цих країн з допомогою заміщення валют і заміщення активів прагнуть зберегти купівельну спроможність своїх коштів. Процес витіснення національної валюти більш стабільною іноземною валютою називається доларизацією.

Є різні підходи до класифікації доларизації. Українські дослідники В. Міщенко і А. Сомик визначають три види доларизації: офіційна (повна) – іноземна валюта слугує офіційною внутрішньою грошовою одиницею; напівофіційна – іноземна валюта використовується нарівні з національною, як законний платіжний засіб; неофіційна – іноземна валюта в країні не є законним платіжним засобом, але становить питому вагу в грошовій масі [6].

За класифікацією МВФ, існують такі види доларизації: доларизація платежів – використання доларів, або іншої валюти для торгових розрахунків в середині країни; фінансова – коли жителі країни тримають свої заощадження в іноземній валюті, але при торгових операціях надають перевагу національній валюті; реальна – використання доларів США або іншої іноземної валюти для торгових розрахунків в середині країни, де заробітна плата виплачується у валюті, вартість більшості товарів та послуг, що входять до споживчого кошика, також вимірюються в іноземній валюті [13].

Починаючи з 2000 р. після усунення наслідків світової фінансової кризи 1997 - 1998 рр. для України більш характерною стала неофіційна, або фінансова доларизація. Згідно ст. 32 Закону України «Про Національний банк України» визначено, що грошовою одиницею України є гривня, випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняється [9]. Використання іноземної валюти на території України фактично є довгостроковим кредитуванням урядів країн-емітентів, що веде до зростання їх економік і відповідно до зниження економічного потенціалу нашої країни.

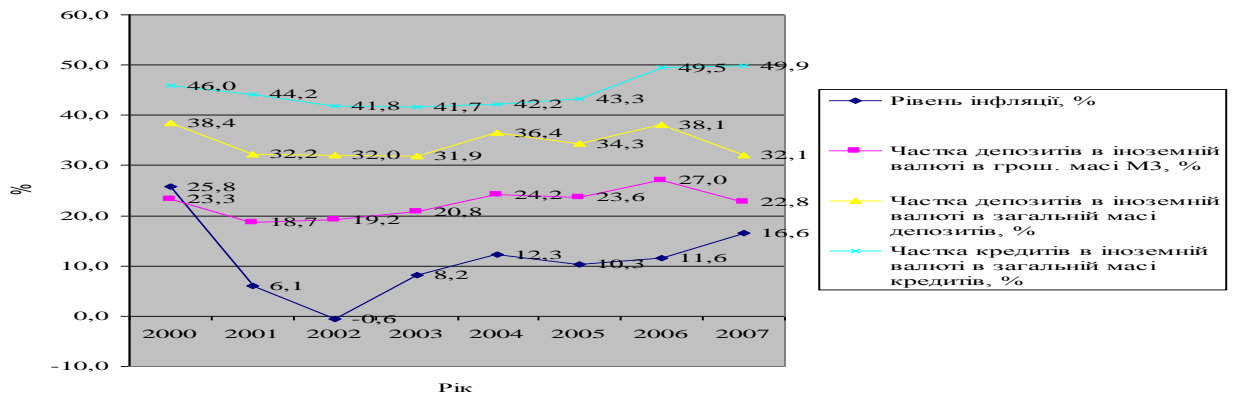
Основні ризики доларизації для економік перехідних країн це: зменшення керованості грошової сфери з боку центрального банку, зменшення його доходів за рахунок недоотримання сеньйоражу (за розрахунками російських

вчених А. Фрідман та А. Вербецького 10% збільшення рівня доларизації веде до 50% зменшення відношення сеньйоражу до ВВП при умовах високої початкової доларизації економіки [11]); збільшення волатильності валютного курсу, оскільки до попиту на іноземну валюту юридичних осіб додається попит фізичних осіб, який базується на інфляційних очікуваннях, що веде до зміни функції попиту на гроші роблячи його чутливим до динаміки валютного курсу, а також збільшуючи залежність від еластичності процентних ставок; зменшення доходів держави у зв'язку зі збільшенням обсягів незаконних операцій фізичних осіб з готівковою іноземною валютою на вторинному ринку (за підрахунками спеціалістів Федеральної резервної системи США валютна готівка в Україні по відношенню до грошової маси складає приблизно 45% [13]).

Показниками вимірювання рівня фінансової доларизації є частка депозитів в іноземній валюті в загальному обсязі залучених банками депозитів, частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі банківських кредитів, відношення депозитів в іноземній валюті до грошової маси МЗ. Розглянемо динаміку рівня інфляції та показників рівня фінансової доларизації в Україні за період 2000-2007 рр. (рис.1).

Графік наочно свідчить, що показники рівня доларизації в динаміці повторюють криву руху інфляційного процесу в Україні. Тобто, між ними існує прямо пропорційна залежність. Особливо це характерно для показника частки кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі банківських кредитів, оскільки переведення активів у більш стійку валюту відображає наслідки підвищення темпів росту інфляції і переходу її з 2004 р. в стадію галопуючої

інфляції.

Рис. 1 Динаміка рівня інфляції (індексу споживчих цін) та показників рівня фінансової доларизації в Україні в 2000-2007 рр.

Аналіз динаміки показників рівня фінансової доларизації економіки України, свідчить, що їх умовно можна поділити на два періоди: перший – з 2000 р. по 2002 р., другий – з 2003 р. по 2007 р. З 2000 р. по 2002 р. рівень цих показників знижувався, що пов'язано з усуненням наслідків світової фінансової кризи, яка мала місце в економіці України у 1998 році, ростом ВВП, стабілізацією курсу національної валюти, що призвело до зниження рівня інфляції і показників фінансової доларизації. Зростання рівня показників фінансової доларизації з 2003 р. по 2007р. пов'язано, з ростом рівня інфляції. Так, за цей період рівень інфляції зріс на 8,4% і частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі виданих кредитів – на 8,2%.

Однією з основних причин збільшення рівня фінансової доларизації, в другий період, є політична нестабільність в Україні, спричинена президентськими виборами, двома виборами у Верховну Раду та чотирма змінами уряду . Всесвітній економічний форум у жовтні 2007 р. представив «Звіт про глобальну конкурентоспроможність у 2007–2008 рр.», в якому був розрахований індекс глобальної конкурентоспроможності для 131 країни світу. Україна у цьому рейтингу перебуває на 73-й позиції, опустившись на чотири сходинки порівняно з показником за минулий рік та поступаючись таким країнам, як Казахстан (61), Узбекистан (62), Азербайджан (66). При розрахунку цього індексу перелік конкурентних переваг для України склав 18 пунктів, а перелік недоліків вітчизняної економіки – 92 пункти. Серед недоліків показник довіри суспільства до політиків займає 107 місце , що

говорить про низький рівень довіри населення до сучасної політичної еліти України [12].

За методикою МВФ рівень доларизації визначають на основі відношення величини депозитів в іноземній валюті до грошової маси. Високодоларизованою вважають економіку країни, де значення цього показника перевищує 30% [6]. Як свідчить аналіз цього показника для України за 2000-2007 рр. його значення не перевищує цей рівень, це свідчить, що Україна належить до країн із помірним рівнем доларизації. Але спостерігається тенденція його зростання з 18,1% в 2001 році до 22,6% в 2007 році, з максимальним значенням в 27,0% у 2006 році. В деяких пострадянських країнах з нестабільною політичною ситуацією, рівень фінансової доларизації значно вищий, так в Грузії та Вірменії він становить більше 70% [13].

Однак за методикою В. Александрова та Г. Задорожного відношення депозитів в іноземній валюті до грошової маси M2 не повинно перевищувати 10%. Рівень цього показника для України станом на 01.01. 2001р. становить 22,79%, а станом на 01.01.2008р.–22,96%. Тобто, рівень фінансової доларизації за цим показником за останні сім років більше ніж вдвічі перевищує його порогове значення [5].

Проведений аналіз показників рівня фінансової доларизації в Україні у розрізі суб'єктів господарювання та фізичних осіб показав, що частка депозитів в іноземній валюті в загальній масі депозитів суб'єктів господарської діяльності знизилась з 32,5% в 2000 р. до 21,7% в 2007 р. і частка кредитів суб'єктів господарської діяльності в іноземній валюті в загальній масі кредитів також відповідно знизилась з 47,6% до 41,5%, але частка кредитів фізичних осіб в іноземній валюті відповідно зросла з 15% до 65%, або в 4,3 рази. Це свідчить, що суб'єкти господарської діяльності надають перевагу в запозиченні та накопиченні коштів в національній валюті, а фізичні особи - в іноземній валюті. Цей процес називається ефектом гістерезису, і характеризує інерційність поведінки населення та їх стійке побоювання щодо фінансової кризи в майбутньому.

Збільшенню рівня накопичень населення в іноземній валюті сприяють великі обсяги переказів трудових мігрантів із-за кордону. Так, за експертними оцінками помічника заступника Голови Національного банку України А. Гайдуцького щорічні їх обсяги складають більше 20 млрд. доларів США [1]. Іншим джерелом накопичення коштів населення в іноземній валюті є зростання обсягів продажу банками готівкової валюти. Якщо в 2005 р. банки в середньому щомісячно продали населенню готівкової валюти на суму еквівалентну 1,1 млрд. доларів США, в 2006 р. – 1,7 млрд. доларів США, в 2007 р. – 2,7 млрд. доларів США, то в 2008 р. – 3,1 млрд. доларів США, або в 2,8 раза більше ніж у 2005 р. При цьому, до середини 2006 р. щомісячні обсяги купівлі приблизно дорівнювали щомісячним обсягам продажу готівкової валюти, а з середини 2006 р. щомісячні обсяги продажу банками готівкової валюти стали більшими ніж щомісячні обсяги купівлі банками готівкової валюти. Різниця осіла в накопиченнях населення.

Популярність депозитів в іноземній валюті пов'язана з тим, що в Україні недостатньо розвинутий фінансовий ринок і населення немає навичок вкладати свої заощадження в фінансові інструменти. На думку Р. Піонтковського (економіста Світового банку), головні інституційні чинники, що справляють істотний вплив на динаміку мультивалютності у країнах з перехідною економікою це порівняно низький рівень розвитку фінансових ринків та існування істотного тіньового сектору економіки [8].

Значне зростання обсягів кредитів в іноземній валюті фізичних осіб пов'язано з недостатньою забезпеченістю вітчизняних банків кредитними ресурсами в національній валюті, та відносною їх дешевизною на зовнішніх ринках, що призвело до зростання зовнішніх запозичень вітчизняними банками (у структурі зовнішніх запозичень доля банків збільшилась з 7,3 % в 2004 р. до 38,4% станом на 01.07.2008 р., тобто на 31,1%). Крім того, розширилась присутність іноземних банків на території України, які мають дешеві валютні ресурси. Кількість банків з іноземним капіталом зросла з 2000 по 2008 рр. з 22 до 47, в тому числі зі 100% іноземним капіталом з 7 до

17, а їх питома вага у загальному статутному капіталі діючих банків відповідно зросла з 13% до 35% .

В умовах росту доходів працюючих (з 2000 по 2007 рр. номінальна середньорічна заробітна плата працівника в Україні зросла з 230 грн. до 1351 грн. або в 5,9 рази), українці надають перевагу кредитам в іноземній валюті, тому що, вони є дешевшими порівняно з кредитами в національній валюті. Так, у 2007 р. середньозважені річні ставки за довгостроковими кредитами у іноземній валюті були на 5,5% нижчі ніж ставки за довгостроковими кредитами у національній валюті.

Видані банками готівкові валютні кредити використовуються населенням для придбання нерухомості та споживчих товарів на вторинному ринку, тобто уходять в тіньову сферу економіки. Держава від проведення населенням великих незаконних операцій в готівковій іноземній валюті несе прямі збитки від недоотримання податків, а ризики ліквідності банківської системи значно зростають, тому що, більшість населення не має джерел доходів в іноземній валюті і в разі девальвації національної валюти неспроможне повертати кредити в іноземній валюті. Тому, потрібно заборонити видачу населенню кредитів в готівковій іноземній валюті.

Розглянемо динаміку обсягів та структури кредитів наданих фізичним особам в Україні за 2000-2007 рр. за строками (табл. 1).

Питома вага довгострокових кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі довгострокових кредитів населення збільшилась з 1,1% в 2000 р. до 70,6% в 2007 р. або в 64,2 рази.

Таблиця 1.

Динаміка обсягів та структури кредитів наданих фізичним особам в Україні за 2000-2007 рр.

Роки	Надано кредитів (млн. грн.)			Короткострокові кредити (млн. грн.)			Довгострокові кредити (млн. грн.)		
	всього	в т. ч. в інва- люті	пито- ма ва- га, %	всього	в т. ч. в інва- люті	пито- ма ва- га, %	всього	в т. ч. в інва- люті	пито- ма ва- га, %
2000	980	147	15,0	538	142	26,4	442	5	1,1
2001	1418	431	30,4	914	424	46,4	504	6	1,2
2002	3313	1341	40,5	1666	627	37,6	1647	714	43,3
2003	8986	4982	55,4	2900	886	30,5	6086	4096	67,3

1	102,9	2403	2730	504,64	507,59	505,00	-409	31,8	13038
2	102,7	2801	3469	504,39	506,87	505,00	305	32,5	13546
3	103,8	3495	3366	497,32	501,88	505,00	355	33,2	13873
4	103,1	2739	2867	491,27	496,21	505,00	618	33,4	14122
5	101,3	2467	2636	471,27	479,28	486,20	955	34,4	14355
6	100,8	2706	2483	467,73	473,68	484,9	1043	35,4	14853
7	99,5	3423	3369	458,20	426,60	481,51	2487	37,9	15229
8	99,9	2702	3271	462,40	466,60	484,57	1210	38,1	15360
9	101,1	2543	3856	482,90	488,80	488,10	-150	37,5	15662
10	101,7	2106	3044	550,18	559,75	576,04	-4115	31,9	13882

В умовах світової фінансової кризи, падіння курсу долара США на світових ринках та підвищення рівня інфляції в Україні за перші три місяці 2008 р. частина населення в очікуванні подальшого падіння готівкового курсу долара США почала звільнятись від долара США (купівля банками іноземної валюти в березні 2008 р. збільшилась в еквіваленті на 1092 млн. доларів США, порівняно з січнем 2008 р.). Так, в лютому – березні проти січня 2008 р. банки збільшили продаж готівкової валюти (в еквіваленті на 739 та 636 млн. дол. США відповідно). В цілому, при довірі населення до банківської системи України, це призвело до збільшення банківських вкладів у валюті в першому кварталі 2008 р. та збільшенню питомої ваги депозитів в іноземній валюті в загальній масі депозитів на 1,0% порівняно з 2007 р.

При наявності фіксованого офіційного курсу долара США (5,05 грн. / дол. США) та зниження темпів інфляції (в травні 2008 р. інфляція була на 2,5% менше ніж у березні 2008 р.), пропозиція готівкової іноземної валюти перевищила попит, що призвело в квітні проти січня 2008 р. до зниження середньозважених курсів купівлі - продажу готівкового долара США на 2,7-2,3%. Для усунення цієї диспропорції Національний банк України 22 травня 2008 р. здійснив приведення офіційного курсу гривні у відповідність до її ринкових котирувань (офіційний курс гривні до долара США підвищився на 4% до 4,85 грн. / дол. США). Ревальвація гривні призвела до зменшення рівня фінансової доларизації за перше півріччя 2008 р. проти першого кварталу 2008 р. на 0,6% та (за показником частки депозитів в іноземній валюті в загальній масі депозитів).

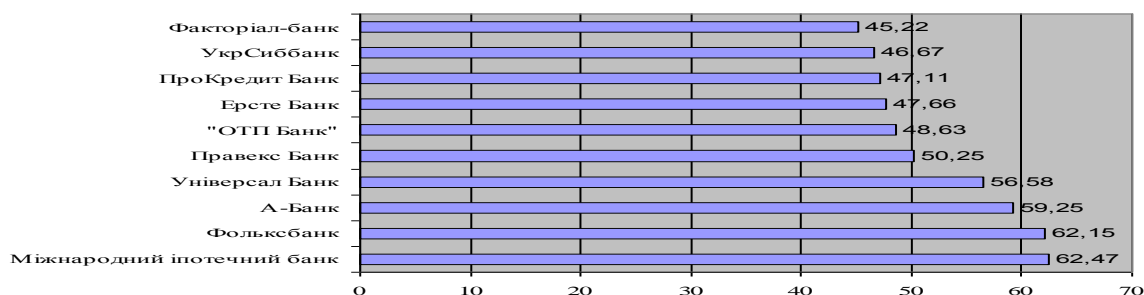
Відповідність офіційного курсу долару США ринковим котируванням спостерігалась з травня по вересень 2008 р. Обсяги купівлі банками готівкового долару США за травень - липень стабілізувались в межах продажу населенням валюти. Темпи зростання грошової маси (М3) були більшими ніж темпи росту депозитів в іноземній валюті, що призвело до зниження частки депозитів в іноземній валюті в грошовій масі в вересні 2008 р. проти першого кварталу 2008 р на 1,4%. В умовах перевищення пропозиції іноземної валюти над попитом Національний банк України з лютого по серпень 2008 р. скуповував надлишок іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку (близько 7 млрд. дол. США) та направляв її на поповнення міжнародних резервів (за період січень – вересень 2008р. золотовалютні резерви зросли на 5,7 млрд. дол. США та склали у вересні 37,5 млрд. дол. США).

У жовтні 2008 р., під впливом дії світової фінансової кризи, коли попит на іноземну валюту став значно більшим ніж її пропозиція Національний банк України здійснив девальвацію курсу національної валюти та «відпустив» офіційний курс у вільне плавання. У зв'язку з банківською кризою, в кінці жовтня 2008 р. відбувся відтік коштів з банківських депозитних вкладів, і якщо гривневі депозити зменшились на 9,8%, то вклади в іноземній валюті на – 11,4%, або 1,8 млрд. доларів США порівняно з вереснем 2008 р. Станом на 01.11.2008 р. питома вага строкових валютних депозитів населення складала близько 46%, а частка валютних кредитів населенню – 65,5%. При цьому зовнішній борг банківського сектору становив 38 млрд. дол. США.

Для виправлення ситуації Національний банк України, для контрагентів, які не мають валютної виручки, тимчасово обмежив обсяги кредитування в іноземній валюті обсягами заборгованості за ними [10]. Крім того, для вирішення проблеми фінансової доларизації Національний банк України встановлював підвищені норми резервування для коштів в іноземній валюті порівняно з коштами в національній валюті. З 5 грудня 2008 р. норми резервування для коштів в іноземній валюті були підвищені до 3-5%, а з 5

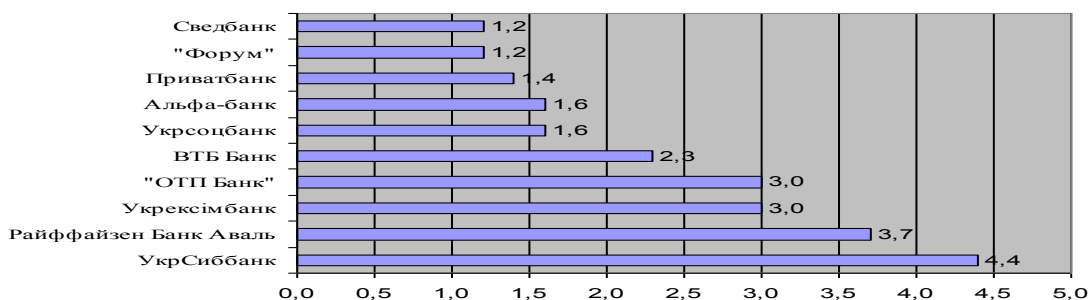
січня 2009 р. до 4-7% тоді, як по коштам в національній валюті норми резервування склали 0%.

У ситуації спаду виробництва, масового скорочення працівників, зниження заробітної плати та значної девальвації національної валюти більшості позичальників у 2009 р. буде складно повертати валютні кредити, що може призвести до банкрутства тих банків, які мають найбільшу частку валютних кредитів населення та юридичних осіб в загальному кредитному портфелі та найбільший обсяг зовнішніх запозичень (рис. 2, 3)

Рис. 2. Перші десять банків за часткою валютних кредитів населенню у загальному кредитному портфелі станом на 01.11.2008 р., %

Серед комерційних банків найбільшу питому вагу валютних кредитів в кредитному портфелі юридичних осіб станом на 01.11.2008 р. мають: ВТБ Банк - 77,9%; ОТП Банк – 76,5%; УкрСиббанк – 71,0%; Укрексімбанк – 70,3% та Форум - 64,2%.

Рис. 3. Перші десять банків за обсягом зовнішніх запозичень від нерезидентів станом на 01.11.2008 р., млрд. дол. США

Станом на 01.11.2008 р. в цілому по банківській системі проблемна заборгованість складає близько 2%, тоді як за оцінками експертів у 2009 р. вона може сягнути 10% [3].

Таким чином, за десять місяців 2008 р., в умовах світової фінансової кризи, Національний банк України провів спочатку ревальвацію, а потім

девальвацію курсу гривні, при цьому рівень фінансової доларизації за показником частки депозитів у іноземній валюті в загальній масі депозитів та частки депозитів в грошовій масі знизився на 1,3 – 1,4% порівняно з початком року. Але кредитний бум в іноземній валюті ще в вересні місяці 2008 р. проти першого кварталу 2008 р. збільшив частку кредитів в іноземній валюті в загальній масі кредитів на 0,6% до 51,4%. Події на валютному ринку України у 2008 р. підтверджують висновок по те, що високий рівень доларизації економіки несе в собі значні валютні ризики у разі виникнення коливань валютного курсу гривні як у бік ревальвації, так і у бік девальвації. Дослідженнями російського дослідника М. Головіна встановлено, що для більшості країн з перехідною економікою зміна режиму курсу з фіксованого до плаваючого веде до збільшення невизначеності очікувань економічних агентів і відповідно до підвищення рівня доларизації [2].

Висновки та пропозиції. Високий рівень фінансової доларизації економіки України в поєднанні з високими темпами кредитування населення в іноземній валюті, при девальвації національної валюти з жовтня 2008 р. привів до банківської кризи.

Для подальшого зниження рівня фінансової доларизації, в умовах світової фінансової кризи, в Україні потрібно провести комплекс економічних та адміністративних заходів: знизити рівень інфляції на підставі скорочення дефіциту державного бюджету; фінансовим та фіскальним органам необхідно розробити механізм контролю за сплатою податків по операціях, які проводяться населенням на вторинному ринку із використанням готівкової валюти, ввести карну відповідальність за здійснення незаконних валютних операцій; стабілізувати офіційний курс національної валюти, та «прив'язати» його до кошика «долар – євро»; прийняти постанову Національного банку України щодо заборони валютного кредитування в готівковій валюті для фізичних осіб і обмеження його для юридичних осіб, які не мають доходів в іноземній валюті; посилити норми валютного регулювання і контролю (повернутися до обов'язкового продажу валюти); стимулювати розвиток фінансового ринку та

його інструментів, як альтернативу вкладень накопичень населення на валютних депозитах.

Таким чином, зниження рівня фінансової доларизації економіки України повинно здійснюватись не тільки монетарними заходами Національного банку України, але й, в першу чергу забезпечуванням політичної стабільності, та проведенням регулятивних заходів для ліквідації причин та бази фінансової доларизації.

Список літератури

1. Гайдуцький А. Міграційний капітал в Україні: прихована реальність [Електронний ресурс]. - Режим доступу [www.ua / 2000 / 2020 / 56473 /](http://www.ua/2000/2020/56473/).
2. Головин М. Ю. Долларизация в переходных экономиках России и стран Центральной и Восточной европы [Текст]:/ М. Ю. Головин //Проблемы прогнозирования. -2004. -№ 4.-е. 124-135.
3. Гриньков Д. Юрковский период [Текст]:/Д. Гриньков//Бизнес. - 2008. - № 51 -52 (830-831).-с. 32-34.
4. Д'яконова І.І. Банківська система України та фінансова доларизація [Текст]: /І.І. Д'яконова // Збірник наукових праць - Суми: УАБС НБУ - 2007. -вил. 21. - с 65-74.
5. Мелих О. Валютно - курсова політика, та її вплив на фінансову безпеку держави [Текст]: / О. Мелих // Вісник НБУ. -2008. - № 8. - с. 50-55.
6. Міщенко В. Сомик А. Долларизація: причини та наслідки для економіки України [Текст]: В. Міщенко, А. Сомик// Вісник НБУ. -2007.- %5.- с. 28-31.
7. Моисеев С. Р. Международные валютно - кредитные отношения [Текст]: / Учебное пособие/ С. Р. Моисеев. -М.: Дело и сервис, 2003. - 576 с.
8. Піонтковський Р. Проблема доларизації в контексті України [Електронний ресурс].- Режим доступу: [www. icps. kiev. ua](http://www.icps.kiev.ua).
9. Про Національний банк України [Електронний ресурс].- Закон України //Режим доступу [www. tada. gov. ua](http://www.tada.gov.ua).
10. Про окремі питання регулювання грошово -кредитного ринку [Електронний ресурс]: постанова Національного банку України від 25.11.2008 р. №396 -Режим доступу [http: // zakon. pai. ua / doc /? doc _ id=457794](http://zakon.pai.ua/doc/?doc_id=457794).
11. Фридман А. А., Вербицкий А. Д. Замещение валют в России. Научный доклад. № 01/05 [Електронний ресурс]. - Режим доступа: [www. eerc. ru / details / download, aspx? file _ id=3606](http://www.eerc.ru/details/download,aspx?file_id=3606).
12. Шнипко О. Україна перед викликами глобального конкурентного простору [Текст]:/ О. Шнипко//ВісникНБУ -2008. -№ 10. - с 8-14.
13. ШкарповаЕ. Рост долларизации не влияет на сбережения украинцев. Но лишь до тех пор, пока гривня остается стабильной [Електронний ресурс]. - Режим доступа: [www, investfunds. com. ua/neys /6773 /](http://www.investfunds.com.ua/neys/6773/).
14. Шляхи вирішення проблеми доларизації української економіки в умовах розширення присутності іноземних банків [Електронний ресурс].- Режим доступу: [www. niss. Gov. ua./ Monitor/ March/ 01. htm](http://www.niss.Gov.ua/Monitor/March/01.htm).

Summary

The article analyzes the level of financial dollarization in Ukraine since 2000 till november 2008. In condition of world financial crisis were determinated the tendencies, factors and offered ways of decreasing of the level of financial dollarization in Ukraine.